



## Ekstreme islamisters ikke-voldelige aktiviteter og betydningen af følelser

Bogen *Jihadi Culture*, som udkom i 2017, er redigeret af Thomas Hegghammer med kapitler skrevet af en række andre forskere specialiseret i hver deres felter inden for jihadisme.

I bogen anvendes begreberne jihadisme og jihadister om en bestemt type ekstreme islamister, der sympatiserer med grupper som

---

### Forfatter

Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme.

### Peer-review

Sune Qvortrup Jensen, lektor, Aalborg Universitet

---

Islamisk Stat og al-Qaeda og opfatter sig selv som de eneste rigtige og autentiske muslimer. De har en forestilling om sig selv som udstødte, underkendte og i eksil, uanset hvor de befinder sig, også i lande med muslimsk majoritet eller styre. Derfor omtaler de ofte sig selv som "de fremmede" eller på arabisk "ghurabaa".

Af Creswell og Haykels kapitel fremgår det, at denne afstandtagen fra alle andre troende indgår i en selvbekræftende cyklus, som forstærker deres selvbillede som rigtige og retskafne. Denne cyklus ses ifølge forfatterne ofte hos modkulturer, der gennem deres afstandtagen til mainstreamsamfundet bekræfter sig selv i, at de er overlegne.

Jihadisters fortolkning af islam beskrives i bogen som sunni-orienteret, konservativ og voldelig. Politisk beskrives de som stærkt anti-demokratiske, fokuserede på væbnet modstand og som kompromisløse. Derudover opfatter de sig som en del af en transnational bevægelse, hvori de online og offline deltager i en global samtale om teologiske, politiske og strategiske emner. Men som bogen belyser, er de i denne bevægelse også fælles om ritualer, poesi, musik, film, billeder, drømmetydning og martyrforestillinger.

Ved at studere denne "kultur" og aktiviteter, som ikke har at gøre med kamp eller vold, kan vi ifølge Hegghammer komme nærmere en forståelse af, hvorfor nogle mennesker tiltrækkes af og bliver i jihadistiske grupper.

#### Vurdering af kildegrundlag og relevans

Bogens kildemateriale består af videoer, musik, poesi og skriftlige memorier. Kilderne stammer primært fra gruppen al-Qaeda og grupper med tilknytning til al-Qaeda, men der inddrages også materiale relateret til gruppen Islamisk Stat. Grupperne, som materialet stammer fra, er forskellige i størrelse og udspringer fra forskellige lande. Samtidig afspejler materialet en teknologisk udvikling fra 1980'ernes propagandavideoer optaget på VHS-bånd i Afghanistan, til nutiden hvor internettet spiller en stor rolle. Dette betyder, at kilderne kommer fra mange forskellige kontekster i hele verden og i mange tilfælde er historiske, hvorfor man skal være forsigtig med bare at overføre konklusionerne til en nutidig dansk kontekst.

Forskerne har primært indsamlet kilderne fra ekstremistiske onlinefora, og en del er memoirer

med personlige beskrivelser af tilværelsen i jihadistiske grupper. Da kilderne således består af fremstillede produkter, som personlige fortællinger, film, musik, osv., reflekterer de sandsynligvis afsenderen. Forskerne har med andre ord ikke haft mulighed for at konstatere med egne øjne, om kildernes beskrivelser loyalt afspejler virkeligheden, eller om de for eksempel mere er udtryk for, hvordan afsenderen gerne vil forstå sig selv eller huskes af sin eftertid.

Bogen har et beskrivende og udforskende udgangspunkt og behandler et begrænset antal emner, nemlig poesi, musik, film, billeder, drømmetydning og martyrforestillinger. Dette skal ses i lyset af, at der hidtil har været meget begrænset fokus i forskning på kulturen i ekstreme islamistiske grupper og miljøer, og at bogen er den første større publikation, som samlet behandler emnet. Derfor understreger Hegghammer også i bogen, at der kun bør drages forsigtige konklusioner. Han efterlyser samtidig mere forskning i emnet.

#### Intens følelsesmæssig religiøsitet er mulig uden stort teologisk kendskab

Hvorvidt personer var religiøse og velbevandrede i teologi, inden de bevægede sig ind i ekstrem islamisme, og hvorvidt de senere bliver det, har været genstand for megen debat. Bogen tilføjer nuancer til denne debat, idet den konstaterer, at uanset om folk gik op i religion og teologi, før de stiftede bekendtskab med ekstrem islamisme, så kommer aktiviteter, der opfattes som religiøse, med stor sandsynlighed til at spille en væsentlig rolle i deres liv bagefter.

Bogen peger på, at aktiviteter, der af deltagerne selv opfattes som religiøse, fylder overvældende

**"Derudover opfatter de [jihadisterne] sig selv som en del af en transnational bevægelse, hvori de online og offline deltager i en global samtale om teologiske, politiske og strategiske emner. Men som bogen belyser, er de i denne bevægelse også fælles om ritualer, poesi, musik, film, billeder, drømmetydning og martyrforestillinger."**

meget i jihadisters fritid. De tager deres fortolkning af religionen og deres religiøsitet meget alvorligt, og få tvivler på eksistensen af Gud, Satan, onde ånder og efterlivet, eller på at drømme kan bruges til at se ind i fremtiden.

For at kunne tale om dette introducerer Hegghammer et skel mellem viden om islamisk dogmatik og følelsesmæssig religiøs intensitet og konkluderer, at den enkelte kan opleve sig selv som meget religiøs og have meget store følelser omkring sin religion og religiøsitet uden nødvendigvis at have den store viden om religionens dogmatik eller skriftlige kilder.

#### Religiøs praksis strukturerer tilværelsen

Af Hegghammers kapitel i bogen fremgår det, at bønner, der udføres på fastlagte tidspunkter, strukturerer hverdagen og ofte anvendes som tidsangivelse i stedet for klokkeslæt. Eksempelvis kan tilværelsen i en træningslejr være opdelt efter bønner, således at motion, morgenmad og våbenhåndtering foregår efter morgenbøn og taktik og nærkampstræning foregår efter middagsbøn. På den måde bliver angivelse af tidspunkter erstattet med før eller efter en given bøn. Bønner og andre påkaldelser af Allah betragtes og bruges derudover som selvdisciplinerende redskaber til at fjerne uønskede og negative tanker (s.181).

#### Drømmetydning viser fremtiden

Af Edgar og Looijers kapitel i bogen fremgår det, at jihadister gør meget brug af drømmetydning. I modsætning til den freudianske psykoanalytiske tilgang til drømmetydning, hvor drømme betragtes som udtryk for individets egen underbevidsthed, betragter jihadister drømme som budskaber fra den guddommelige verden og dermed adgang til viden om fremtiden. Evnen til at modtage og tyde drømme tilskrives ofte militante ledere, hvilket kan bidrage til deres autoritet (s.129). Edgar og Looijer konkluderer, at drømmetydning desuden kan fungere som det sidste skub i forbindelse med en beslutning om at udføre en handling, blandt andet fordi drømmetyderen kan oversætte en drøms betydning. Det kan eksempelvis være, at et væbnet angreb er retfærdigt og skæbnebestemt. (s.142, s.150). Edgar og Looijer går så vidt som til at konkludere, at drømmetydning i nogle tilfælde kan være mere virksomt til rekruttering end eksempelvis en mere ideologisk præget samtale

eller materiale med ideologiske budskaber.

#### Musik, poesi og billeder

Af Pieslaks kapitel fremgår det, at musik kan spille en rolle i individers veje ind i jihadismen. Anashid, som er a capella-sange med religiøst indhold, er udbredte og populære blandt mange muslimer (s.81). Jihadister fremstiller deres egne anashid med deres egne fortolkninger af religionen og budskaber, og disse kan spille en rolle, når personer selv finder vej ind i jihadisme. På nettet deles disse anashid og dertilhørende musikvideoer, som i høj grad spiller på følelser og kan være med til at skabe et bånd mellem de, som deler.

**"Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme vurderer, at bogen Jihadi Culture bidrager til vores baggrundsforståelse af ekstrem islamisme og dens tiltrækningskraft, fordi den illustrerer, at det ikke kun handler om vold, politik, ideologi eller teologi, men også om følelser og fællesskaber."**

Derudover beskriver Pieslak, hvordan nogle jihadister lytter til konkrete anashid, inden de gennemfører et angreb for at øge deres mentale styrke og beslutsomhed (s.80).

Poesi og billedmateriale roterer ofte om en romantisk forestilling om en fortidig storhedstid med eventyr, heroisme og ridderlighed (s.35).

Af Ostovars kapitel fremgår det, at i billeder og videoer formidles denne forestilling ofte med sabler, flag og ryttere på heste, som trækker bånd mellem kendte symboler og figurer fra islamisk historie og nutidens jihadister. Derved associerer jihadisterne sig selv med dem, som skabte grundlaget for islam (s.96).

Jihadister portrætteres desuden ofte i sorte klæder med maskerede ansigter. Denne fremtoning tjener ifølge Ostovar det formål at signalere styrke, vold, magt, anonymitet og mystik, og at portrættere jihadister, som nogle der opererer i det skjulte og angriber uventet. Fremstillingen af jihadister kan til tider forekomme så idealiseret, at de ligner medlemmer af militære specialstyrker eller karakterer i et computerspil, hvorved de fremstår som superhelte. Ostovar påpeger, at superheltefremstillingen i nogle tilfælde åbenlyst er inspireret af hollywoodfilm eller spil, som unge med interesse i vestlig populærkultur kan relaterer sig til.

### Relevans for danske praktikere

Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme vurderer, at bogen *Jihadi Culture* bidrager til vores baggrundsforståelse af ekstrem islamisme og dens tiltrækningskraft, fordi den illustrerer, at det ikke kun handler om vold, politik, ideologi eller teologi, men også om følelser og fællesskaber.

Et menneske, som bevæger sig ind i ekstrem islamisme, bliver ikke kun del af kedelige

diskussioner og krævende kamphandlinger, men også af et fællesskab og en livsstil med sin egen musik, poesi, forestillinger og ritualer. I en forebyggelsessammenhæng, kan denne baggrundsviden især bruges i forbindelse med relationsarbejde.

Det indblik, som bogen giver i emner som drømmetydning, poesi og musik, er langt fra tilstrækkeligt til at danne grundlag for direkte at arbejde med disse emner, eller at gå ind i diskussioner om dem. Men det kan anvendes som betydningsfuld baggrundsviden og inspirere til en åben og nysgerrig dialog med en borger, som er optaget af disse emner. En sådan dialog kan indgå i opbygningen af en relation med borgeren, som på sigt kan muliggøre et samarbejde. Et sådant samarbejde kan medvirke til at skabe en bedre balance mellem borgerens ekstreme optagethed og en mere pragmatisk optagethed, hvorved borgeren bedre kan navigere i samfundet og i sin egen tilværelse.

I en dialog vil det sjældent være konstruktivt at gøre sig til dommer over borgerens religiøse opfattelser eller følelser. Praktikerens håndtering af borgerens følelsesmæssige tilknytning til det ekstreme univers kan være afgørende for relationen, idet følelser knyttet til borgers religiøsitet kan være meget intense og centrale for borgerens tilværelse, uanset dennes teologiske vidensniveau eller tidligere religiøse praksis.

## Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme

© 2018 Nationalt Center for  
Forebyggelse af Ekstremisme

Tlf. 72 14 27 00  
E-mail: ekstremisme@siri.dk  
www.stopekstremisme.dk

### November 2018

Alle rettigheder tilhører Nationalt  
Center for Forebyggelse af  
Ekstremisme.

Udgivelsen kan frit hentes på [www.stopekstremisme.dk](http://www.stopekstremisme.dk)

Nationalt Center for Forebyggelse af  
Ekstremismes udgivelser kan frit citeres  
med tydelig kildeangivelse.

## Forfatteren til originalteksten

Thomas Hegghammer er en norsk forsker med ph.d. i statskundskab, som til dagligt arbejder som seniorforsker ved FFI - Forsvarets forskningsinstitut.

Han beskæftiger sig især med jihadisme med særligt fokus på transnationale grupper og har skrevet en række bøger og forskningsartikler om emnet.

## Om peer-review

Reviewet er foretaget for at kontrollere, at forskningsresuméet gengiver et dækkende billede af originalteksten: *Jihadi Culture*, udarbejdet af T. Hegghammer.

## Litteratur

**Hegghammer, T. (Ed.) 2017.** *Jihadi Culture*. Cambridge University Press